

արևելյան 10 բուլվարի վրա ամբարձ 6 բուլվարի երեք ամբարձ 3 բ. 50 կ.,
ամբարձ 1 բ., հատուկ 5 կոպեկի
Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ. Редакция «Норъ-Даръ»
կամ Tiflis Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատանը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-էջ մինչև
2-ը: Գալուածորդ Թիֆլիսէն ընդունուած են ամեն լեզուներով:
Գալուածորդները կարեն 2 կ., ընկալանքի համար իրենց անհատական

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Տարուայ կէսը արդէն անցած լինելով, խմբագրութիւնս խորհրդով է իւր բաժանորդներէն և այն ամեն պարոններէն, որոնց վրայ անցեալ տարիներէն ապառիկ է մնում կամ խմբագրութեանս փող են պարտ, շտապեն վճարելու իրենց վրայ մնացած ապառիկները:
Հարկ ենք համարում յայտնելու, որ տարեկան 10 բուլվարի բաժանորդները հաշիւա վճարելու պայմանով է որոշած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագիրներ
Քրտինի կոն. — Լուրեր: Կանանց
դրութիւնն արեւելքում:
Քաղաքական. — Քաղաքական լուրեր:
Խառն լուրեր:
Նոր-Վարդի պատասխաններ:
Տեղեկատու:
Ցայտարարութիւններ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՆՈՐ-ԴԱՐ-Ի

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻՃ.ՆՈՎ. 12 օգոստոսի. — Հացի գինն ընկած: Պահանջը սահմանափակ է. սպասելի է գներն աւելի ևս անկումն. գնողները զգուշանում են մեծ քանակութեամբ գրելուց: Կորեկի քիչ պահանջ կայ: սպիտակ ալիւրի պահանջը միայն տեղական է: Կերօսինի առևտուրը վատ չէ. պահանջն աւելանում է, գները հաստատուում: Բնական նաւթ շատ քիչ կայ վաճառքի համար: վաճառելի նաւթային մնացորդ, մազութ շատ կայ, բայց վերջին ժամանակներս ծախս չեն եղել: Աշնանային բեռների ճանապարհաքները դեռ պարզուած չեն. նաւատերերի համար անհաշիւ բան է փոքր գին առնել:

ՆԻՃ.ՆՈՎ.ՆՈՎ.ԳՈՐԾՈՒ, 13 օգոստոսի. — Վալդայի նուազելու պատճառով, շատ ապրանքներ մնացել են ճանապարհին, երկաթի գինը դեռ որոշուած չէ. ձուլածոյ թուղի առևտուրը առատ է. նոյնպէս և Տուլայի պղնձեղէնները: 5-200,000 պուլգ աղ է բերուած. գինը 2 բ. 30 կ. մինչև 2 բ. 50 կոպեկ է պուլգը, խաւիւրի և հակ կապելու ապրանքի առևտուրը համարեալ թէ դեռ սկսուած չէ: Զուկի քարվանք դեռ ամբողջովին եկած չէ. աւելի գին ունի Աստրախանի փայլալը: մանրեղէնների գինն անցեալ տարուանից շատ ցած է. վիտակայի կտաւ 500,000 արշնից աւելի է եկած. բացի այդ առաջուայ պատուէրներն են 300,000 արշնի: Ղուալի կտաւների առևտուրը վատ չէ. բարակ տեսակը լաւ չեն գնում. քիչ էլ բերած է. կովի բրդի գինը դեռ որոշուած չէ. մորթի առևտուրը սուս է. բուխարական մորթի արտասահմանն առևտրական տներն են գնում. Պարսկա-

տանի մորթիները աղողութեամբ են ծախուած. մահուդի առևտուրը համարեա անցեալ տարուայ նման է. միտակի առևտուրը լաւ է, բայց գինը ցած. բամբակեղէնի առևտուրը դեռ սկսուած չէ. շաքարի առևտուրը թույլ է. պարսկական ապրանքների գինն անցեալ տարուանից պակաս է:

Մրգերը, կաղինը անցեալ տարուայ գնով են. պարսկական գորգերն անցեալ տարուայ գներով են գնում. սերբիական գորգերը անցեալ տարուայ չափ են բերել. մորթեղէն ապրանքի առևտուրն անբաւարար է: Ղզլարի գինն է. կած է 280,000 դոլ (վեդո), որից արդէն 220,000-ը ծախուած է՝ դոլը 2 բ. 80 կ.—3 բ. 90 կ.: ՊԵՏԵՐԲՈՐԻ, — Պետական խորհրդի անդամ գեն.-ադ. Կառլ-մանին, իւր ծառայութեան լիսու-նամակի օրը, բարձրագոյն հրովարտակով ս. Վադիմիրի շքանշանի I աստիճանն է շնորհուած: Կիւի գինուորական շրջանի հրամանատար գենեալ Բադեյկին պետական խորհրդի անդամ է նշանակուած գեն. ադիւտանտի աստիճանով: Գլադիական զորազնդի հրամանատար Օլգենբուրգեան պրինց Ալեքսանդր Պետրովիչի տեղ նշանակուած է գենեալ Մանդլը:

Ներքին գործերի մինիստրի օգնական գրաֆ Իգնատիևի Կիւի գենեալ-նահանգապետ նշանակուելը պաշտօնապէս հաստատուած է:
ՄԻՒՆՍԵՐՆ. — Դասակարգների կազմած բանկէտում կայսրը բաժակ առաջարկեց Վեստֆալեան նահանգի կենացը. մատնացոյց արաւ վեստֆալցիների գիմացկունութեան, հաւատարմութեան, եւ ռանգի և անյողդողութեան վերայ—յատկութիւններ, որոնք համապատասխանում են իւր սեպհական կրթութեան հիմունքներին, որովհետեւ իւր գաւառարակը վեստֆալցի էր. ի վերջոյ կայսրն ասաց. «Վեստֆալեան թուրը միշտ կտրուկ է եղել, և ես յոյս ունիմ, որ նա այսուհետեւ էլ կտրուկ կը լինի, եթէ հարկ լինի նրան մերկացնել՝ մօտերս միացած հայրենիքի պաշտպանութեան համար:

Աթէնք. (Քէյտէրի. գործակալութեան) հեռագիրը. — Այսօր պաշտօնապէս հաստատուած է, որ Սոսպելայիօնի մօտերքը խիստ կը ռիւ է պատահել թիւրք զօրքերի և ապստամբների մէջ: Դեռ մանրամասնութիւններ չկան: ՊԵՏԵՐԲՈՐԻ, 15 օգոստոսի. — Գլխաւոր շտաբի Նիկոլաևսկի ձեւարանի վաստակաւոր պրօֆէսոր գեն.-լէյտ. Լէյքը նոյն ձեւարանի կառավարիչ է նշանակուել:
Հրատարակուած են «Բարձրագոյն հրաման սենատին»—Օգոստոսի ժամանակաւոր գենեալ-նահանգապետութիւնն վերջացելու մասին. Է. «Ռուսաց նաւագնացութեան ընկերութեան» կանոնադրութեան գործադրութեան ժամանակամիջոցը երկարաձգելու մասին պետական խորհրդի որոշումը և Գ. նոյնը՝ «Ռուստով-Նելցեան» Դօնի նաւագնացութեան ընկերութեան» կանոնադրութեան մասին: ՊԵՏԵՐԲՈՐԻ. — Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհին Թագաժառանգի, Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրովիչ և Կսէնիյ և Օլգա Ալեքսանդրովնա Մեծ Իշխանուհիներին հետ օգոստոսի 14-ին Պետերհօֆից Կոպենհագուղեորեցան:

Գլխաւոր շտաբի ձեւարանի կառավարիչ գեն.-ադ. Դրագոմիրովը նշանակուած է Կիւի գինուորական շրջանի գործերի հրամանատար:

ՆԻՃ.ՆՈՎ.ՆՈՎ.ԳՈՐԾՈՒ. — Ստրօգոմիլների գործարանի երկաթների համար հետեւեալ գներն են հաստատուած. թերթաւոր լուրն 24 թերթից բաղկացածը 2 բ. 60 կ.—2 բ. 65 կ., 25—29 թերթաւորը —2 բ. 70 կ., 30 թերթաւորը և առաւել բարակը—2 բ. 85 կ.: Դեմիդովի գործարանի երկաթի գինն է. 10 ֆունտանոց թերթաւոր տանիքի № 1 երկաթը—2 բ. 80 կ., № 2-ը—2 բ. 75 կ., № 3-ը—2 բ. 70 կ., տեսակների բաժանուող երկաթը 2 բ. 20 կ. մինչև 4 բ., խալկի երկաթը 2 բ. 80 կ. մինչև 4 բ. և ռուսական պողպատը—3 1/2 բ., ռուկի պղնձը 12 բ. մինչև 12 1/2 բ. պուլգը: Բուխարական մորթի արտասահմանի, մանուսանդ Ամերիկայի համար շատ են գնում. 48—53 բ. են վճարում տաս հատին. սկիւի ծախսը շատ լաւ է Լօնդօնից, Պարիզից և Լալպիցից եղած պահանջների պատճառով. ագին 3 1/2 բ. մինչև 7 բ. է ծախուած պուլգը. նապաստակի հում մորթի 10 կոպեկից պակաս է ծախուած. աղուէսի մորթի անցեալ տարուանից 100% թանկ է ծախուած, պահանջը քիչ է:

ԼՕՆԴՈՆ. — Լօնդօնի նշանաւոր գազային ընկերութեան մայրաքաղաքի հարաւային մասի հնոց-

պահները գործադուլ արեցին: Գործադուլ եղած նաւայարդները «Daid-Parke»-ում մեծ միտինգ կազմեցին, ուր ներկայ էին 8000 հոգի: Միտինգը բողոքովին խաղաղ վերջացաւ: Որոշուած է գործադուլը շարունակել մինչև որ բանուորների բոլոր պահանջները գոհացուած ստանան:

ԼՕՆԴՈՆ. — Կինգլիքոսի քաղաքային հանքային ընկերութիւնների ծառայողները դադարեցրին իրենց աշխատանքը՝ պահանջելով, որ ամեն մի տօնի համար վարձը 1 պէնս աւելացնեն: Լօնդօնի բիկ-սիլիտի ամենամեծ գործարանի՝ Պիկ Ֆրիտի բանուորները նոյնպէս գործադուլ եղան:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Կիրակի, օգոստոսի 13-ին Կօօրից Թիֆլիս եկաւ երկրիս կառավարչատիր օգնական նորին գերագանցութիւն Եւրիմակը և միւս օրը ուղևորուեցաւ Բաթում: Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլաևիչի դիմաւորելու համար:

Թիֆլիսի պ. նահանգապետը, ինչպէս լաւ է անգլական թերթերից մինը, կարգադրել է տեղական լեզուներով՝ հայերէն, վրացերէն և թուրքերէն թարգմանելու գրադական հասարակութիւններին վերաբերեալ մի քանի օրէնքներ և կառավարչական կարգադրութիւններ: Աւելորդ է ասել, թէ որքան նպատակայարմար է այդ կարգադրութիւնը:

Մեզ գրում են. — Կիրակի, օգոստոսի 13-ին, գտնուելով Կօօրում, մենք ի միջի այլոց այցելեցինք հայոց եկեղեցին՝ ներկայ լինելով պատարագի ամբողջ արարողութեանը: Եկեղեցում այդ օրը բաւական ժողովուրդ կար. մեծամասնութիւն էին կաթոլիկ կանայք իրենց երեխաներով ու բնակիչներով: Եկեղեցում չլինելուս փոքրութեան պատճառով, շատերը դուրսն էին մնացել կանգնած: Այդտեղ էլ մեր յարկիկ հայ աղիկներն ու օրիորդները, որպէս և քաղաքում, չլացում էին նայով աչքերը իրենց թանկազին միտաբանայ գոյնգոյն հագուածներով և ոսկեայ տապանեղեայ հարուստ զարդարանքներով: Ամարանտ-ցում ևս նրանք պինդ սեղմած ունէին չնչարդի կօրովներ և հայած անձուներ տիրութիւններ:

Ուրեմն նրանք այդպէս նոյն բարդ կեանքն են մտնում ինչպէս քաղաքում, մինչդեռ ամարանտցում՝ հարկաւոր է պարզ ապրել: Պատարագից արծ. Տէր Աննոյ հայրը ընդ մի համաժողով քաղաքային, անկարկիւղի որ մեր հայ մայրերը իրենց մանուկների հոգատարութիւնը և դաստիարակութեան գործը իրենց ձեռքումն ունենան: Դեղեցիկ օրինակներով խրատելով, թէ ինչպէս հայ մայրերը պարտաւոր են անձամբ սնուցանելու և դաստիարակելու մեծացնել իրենց փոքրիկներին: Տէր հօր խօսքերը սուղաւորութիւն թողցին հասկացողների վրայ: Եկեղեցում երկուս էր երկիւ պ. Վարդիկեանը, Թէն հասարակութիւնը պարոնից գոհ է և մենք նմանապէս

պարտաւոր ենք նրա աշխատանքը դնահատելու, բայց և այնպէս հարկաւոր ենք համարում նկատել, որ պարոն Վարդիկեանը եկեղեցում դպրութիւն անելով, երգելու ժամանակ չատ տեղեր եղանակը փոփոխում է, և նմանց-նում եւրօպական եղանակներին, որ հայի ականջի համար խորթ է հնչում. կարծում ենք, որ պ. Վարդիկեանն այդ հանգամանքի վրայ ուշադրութիւն կը դարձնէ:

ԲԱԳՈՒԹՅՈՒՆ. — Թիֆլիսում, սոյն աշնան կայանալիք ցուցահանդէսի նախադիւն-նախերթութեան ճիւղի մասնաժողովինախագահ պ. Կրիստէլը (եղբ. Նօրէի գործ. գիրկետօր) գրաւոր կերպով դիմել է Բերլինի համալսարանի քիմիկոս պ. Անդրեաս Նաշարեանին և խնդրել, որ այս վերջինս էլ մասնակցէ ցուցահանդէսին, իւր հնարած մեքենայի (դէֆլեգ-մատօր) յատկապէս կամ դադափարը ուղարկելով նայն հանգէսին... Այժմ հաստատ գիտենք, որ պ. Նաշարեանը յարգել է մասնաժողովի խնդիրը. մեքենայի չափապարը պատրաստուած է պ. Պետերսոնի յայտնի մեքենայադրութեանում:

Աւելորդ չէ կցել, որ յիշեալ մեքենան ներկայումս աշտոթիւնամբ տարածուած է կերօսինադրութեանում, մեծ օգուտ է տալիս նախադիւն արդիւնաբերութեան և լաւագէտ աղետացում է կերօսինը...

Օգոստոսի 12-ին Ղաւառում տի-ֆից վախճանել է «Kacac. Тов.» նաւթային առևտրական տան հիմնադիր և Սարախովիչի Դէ-Բուրը, Հանգուցեալը շատ մարդասէր էր և մեծ օգնութիւններ էր հասցնում միջակ և փոքր կերօսինադրութեաններին: Օգնում էր և չափ անդամ իւր հաղաքներով մեր աղքատին հիմնարկութիւններին: Նրա կանխահաւ մահը խիստ զգալի է բազմոցներին:

ՇՈՒՇՈՒՆ. — Հողերը դարանոցը ցտաւի դրութեան մէջ է: Ուսուցիչները դեռ իրենց ուսմանը լրիւ չեն ստացել. մինչև անգամ մարտ, ապրիլ և մայիս ամիսներին ևս մնում են: Դէ արի խեղճ ուսուցիչները վիճակից հարցրու Դեռ սաբաւական չէ—ուսուցչական խմբի կազմակերպութիւնն էլ տատանման մէջ է...

Կովկասի վաճառականների մի խումբ, «ԽՈՅ»-ի առիւթով, մտադիր է Ամու-Դարայի գետաբերանում ձկնաբուրգաներ հաստատելու:

ՓԻՐԱՄԱՆԻ ԳԻՒՂԻՃ. — Ներկայումս այս գիւղում և մերձակայ գիւղերում տարածուած է բիսպա հիւանդութիւնը, որ երեխաներից և մանուկներից մեծ զոհեր է տանում: Փորձաւոր գիւղը բազմապէս լինելով հարկերից աւելի տնից, մօտ հարկւր մանուկներ են վախճանուել: Հիւանդութիւնը դարձեալ շարունակուած է: Մանուկների կողմորածը ժողովուրդը ոչ մի բանի չէ վերագրում—մեծիկ մեղաց պատճառով: Աստուած անմիջեղին է պատժում, որ միւղաւոր ծնողներն իրենց որդեղ կրտսի վրայ զղջան, դարձի գան: Բայց դժուար թէ մեր ժողովուրդը այնպիսի անուղղակի պատիժներից իւր բառուրին Բայց մեր ժողովուրդը սրանով չպիտի չափանայ և անհղութեամբ նայի մահուտ տանուող փոքրիկ ու քեռքոյ մանուկների երեսին: Նախ և առաջ, ըստ ամենայնի, հարկաւոր է մաքրու-

երկրէ չատ տեղերում, իրաւ որ
հկայ, որ շինուած չլինէր հայերի
տեղական գործածած չկայ, որ
գործած չլինէրին, չկայ պտուղ,
անց այգիներին գոյացած չլինէր
ած չկայ, որ ախատաւեր և ե-

Дозволено цензурою. г. Тифлисъ, 16-го Августа 1889 г. *Տպարան Կապույտ լրագրի գրասենյակի* Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д. Читахова